

Kuidas part
kuld mine on minnenud.

Üks Gesti rahwa jutt
wana ja noorte rõõmuks kirja pandud.

M. Sukk'i kaluga trükitud.

Rakweres, 1882.
Trükitud G. Ruhs'i kirjadega.

Kuidas part
kuld mine on munenud.

J. Lilleberg

Üks Eesti rahwa jutt

wana ja noorte rõõmuks kirja pandud.

Rakweres, 1882.

Trükitud G. Kuksi kirjabega.

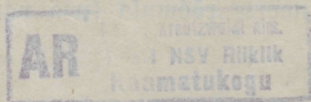
8EF-34

1789 aastal

1789 aastal

Benfuri poolest lubatud. Tallinnas, 21. Märtsil 1881.

Ar882
Kuidas

15975

Johannes Lillberg

Gesõne.

Siin tuleb Teile, armas Gestirahwas, üks jutt, kell põle noka ega saba, jumet ega moodi, aga ta on kaua aega Gestirahwa suus elisenud, teda weel ükski kirjanik põle leidnud, seepärast arwasin omale kohuseks, teda selles raamatukeses rahwale pakkuda, sest wanad juttud on kuldsel aja mälestused.

Raamatu kirjutaja:

J. K.

Rikka mehe poeg.

Kusagil Gestimaal elas muistena üks talumees; tal oli palju raha ja elas rõõmsaste, aga oma rikkust ei jätnud ta mitte oma lastele pärida, sest enne surma mattis wana isa raha maa sisse, ilma et pojale sest sõnagi oleks rääkinud. Enam tal ka lapsi ei olnud, kui üks poeg, nimega Kaarel Kuuben. Pärast isa surma wõtis Kaarel naise, aga nad elasid väga wiletsad ja waest elu, sest isa rikkust ja wara ei näinud nemad sugugi.

Kaarlile sündisid aega mööda kaks poega, nendele pani ta nimeks, esimesele Jaan, teisele Jüri. Jõulu pühade aeg tuli ligemale ja Kaarel õhtas ikka oma waesuse sees, et ei tea mis Jõuluks peab sööma hakkama. Jõulu reedi tegi Kaarel neli luuda, läks laupäew linna, müis nad ära ja sai kaksteistkümmend koppikad. Selle rahaga ostis ta neli naela leiba ja kaks eeringad, nendega tuli ta linnast tulema. Tee peal istus ta ühe kiwi otsa maha, sest jalad oliwad wäsinud ja kõht oli ka mehikesel väga tühi. Kiwi otsas istudes tuletas ta minewiku meele ja mõtles: mis ma saan sest

leiwast naise ja lastega süia kallil laupäewa õhtul, ehk mis pean ma weel pühade ajal sööma? Ta pani käe omale otsa ette ja ütles: „Oh ma waene mees! Tsal oli hulk raha ja rikkust käes, aga mina pean kerjades omale kallil pühade ajal hakkama leiba otsima, muudu suren kõige oma naise ja lastega nälga. Tööd ei wõi ma ka pühade ajal teha, sest see on pat. Oh ma waene mees!“

Neid sõnu õhates ja kaebades tulid Kaarlile pisarad filmi. Praegu pidi ta sammusid kodu poole hakkama seadma, kui forraga üks halli peaga wanake tema juure tuleb ja ütleb: „Mis sull wiga, noor mees, et sa isi nõnda kahwatand oled ja filmad nutused näitawad olewad?“

Kaarel kostis: „Nutan ja kaeban oma waesust. Kallid Tõulu pühad on käes, aga mull põle enam süia kui 4 naela leiba ja 2 eeringad ja seda sõõn naese lastega ju täna õhtu ära, homme kallil hommikul põle hakkamist sugugi. Tsal oli hulk raha ja rikkust, aga mina pean waesust ja häda tundma, sest et ta mulle teda sugugi ei jätnud.“

„Ära muretse“, ütles halli peaga wanake, „sinu isa warandus on ühe kindla koha peal praegu alles. Mine senna mere äärde, waata seal on üks suur kiwi; mine senna kiwi juure ja käi kolm korda ümber selle kiwi; siis lendab sealt kiwi alt üks lind wälja; waata sealt august sisse, kust lind wälja lendas, seal näed ühe halli wa-

namehe ja see magab minu isa raha peal. Kui sa teda näed siis ütle: „Wana isa! Mis sa magad minu isa raha peal?“ Mis ta sealt sulle annab, ole sellega rahul.“

Kaarel tõttas rõõmsal sammul mere poole, läks juhatatud kiwi juure ja tegi nõnda, kuidas wana naine teda oli õppetanud. Seal andis isa raha peal magaja wanamees Kaarlile ühe rubla tükki ja ütles: „Mine linna ja osta üks part, mis pardist küsitakse, seda anna kärmest.“

Sälle tegi Kaarel nõnda kui kästi, sammus ruttuste ja hea meelega linna rubla tükk pihus. Linna minnes tuli talle üks naene wastu, part süles. „Mis see part maksab?“ küsis Kaarel. „Üks rubla“, oli naese wastus. Ilma sõna lausumata wõttis Kaarel rubla, mis wanamees august andis ja pistis naese pihku mõeldes: „Si leiva jauks jäenud sugugi üle; rubla oli rubla, mis andsin.“ Nende mõtetega wõttis ta pardi wastu ja tõttas koju poole.

K i k k u s .

Päew oli ju looja läinud ja widewiku aeg läes, kui Kaarel õue wärawast sisse astus. Naene ja lapsed olid peremehe tulemist näinud, sest nad jooksiwad tale kobe wastu küsides: „Mis isa linnast

toob?" „Natuke leiba, eeringad täna õhtuks, ja ühe ilusa pardi." Nende sõnadega laskis ta pardi lahti õue peale ja ei rääkinud sõnagi omast päewasest juhtumisest.

„Tappame selle pardi ära", ütles naene.

„Ei minu kallid naesufene", rääkis mees. Tühjad himud jätta maha, see rikkub meie elu õnne; lass see part olla meile õue walguseks; tead sa, et meil ühtegi looma ei ole."

Part kõndis mööda õuet edasi ja tagasi, kaagutab ja kokutab, wiimaks wähe aia pärast hakkas õle kõrsi ja witsa raagusi kokku korjama.

„Waata armas Annafene, part hakkab ju pesa tegema ja meile mune munema", ütles Kaarel oma naesele. — Part tegi pesa kotta nurka walmis ja läks ise sisse. Selle rõemu üle, et part neile mune saab munema, oliwad nad kellu 12 ülewel, siis heitsiwad magama.

Hommiku kella 3 ajal kargab noorem poeg Saan woodist üles, ja läheb waatama, kas part on ju munenud. Pesasse katsudes leiab muna ja hüiab:

„Tule isa! Tule isa!" Isa jookseb woodist wälja:

„Mis siin on mu poeg?"

„Oh sa ime! isa, küll on ilus muna." Isa wõtis muna poja käest, katsus ja wiis tuppa teistele näha.

„Vaata armas naene“, ütles Kaarel. „See on ju kuld muna. Ohtu tahtsid sa parti ära tappa ja kui ma järele oleksin annud, oleks sinu tahtmine sündinud; aga ilmaski ärgu tehku mees naese tahtmist.“

„No mis sina arvad selle muna siis nõnna ära maksma?“ ütles Anna.

Kaarel kostab: „Oled sa hull peast või lähed hulluks, see on ju selge kuld.“

Esimese püha hommiku oli küll käes, aga Kaarel pani emast riide ja läks linna, viis selle muna kullasepale. Kuldsép ütles: Kui see muna läbi kuld on, siis saad 150 rubla, on ta aga üksi pealt kuld, siis 50 rubla. „Ahi ka, kui 50 rubla saan“, ütles Kaarel. Leikavad muna lõhki ja waata — oligi läbi kuld ja kullasep andis talle kohe 150 rubla, öeldes: „Kui sull veel neid on siis too nad mulle, mina annan ikka nendest 150 rubla.“ Kaarel jättis Jumalaga, läks uulitjale, istus ühe trepi peale maha ja mõtles: „Oh sa ime! Küll on mul juhtunud hea õn, peaks ma teadma, kas see on kurjast või Jumalast, aga — ma ei ole ju ühtegi kurja teinud, põle ka kurja wandunud, — see on ikka Jumalast. Seal üles tõustes läks ta ühe poe ette, jäi sinna seisma mõeldes, et kust peaks leiba saama osta. Seal tuli tema juure üks ilusa jumeka näuga pois ja küsis:

„Mis sa vaatad külamees?“ „Ma waatan, kust saaksin omale leiba osta“, ütles Kaarel.

„Miks pärast ja heile ei tulnud? Oled ehk mõni waene, kes täna veel raha said? Kui see nõnda on, siis tule meie poe tagant uffest sisse, meie tahame sulle anda, mis sa aga isi tahad. Kaarel läks rõemsa meelega poodi ja ostis sealt leiba, sukru, manna, kohwi, peent jahu, liha j. n. e. mis kokku 20 rubla tulivad maksma.

Enne kodu minekut küsis Kaarel poisi käest ta nime järele, pois ütles: „Minu nimi on Reinwalter.“ Kaarel kirjutas nime üles.

Kui nüüd kaupmees kuulis, et waene mees nii palju oli kaupa ostnud, kutsus Kaarli tупpa ja andis talle süia. — Sööma laual istudes küsis kaupmees tema lugu järele, aga Kaarel palus aia puuduse pärast seda lugu teine kord rääkida, sest kodu olla tema naine ja lapsed söömata. Nende sõnadega tänas Kaarel söögi eest, läks wälja, wöttis woorimehe, maksis sellele 2 rubla ja sõitis temaga kodu.

Kodu jõudes ütles naesele: waata armas Anna, kuidas nüüd part ja munad maksawad, nüüd wõime kõik need pühad läbi rõemfaste süia ja juua, tagawara on veel 128 rubla. Nüüd kutsus ta woorimehe tупpa, andis talle ilusti süia, omast esimesest õnne kraamist. Sööma laual ütles woorimees: „Armas sõber, waata ette, et sinu naine

find sinu õnne sees ei peta, külab ta saab weel wangi tornis istuda." Nende sõnadega jättis ta jumalaga ja läks oma teed linna tagasi.

Part munes nüüd igapäew ühe muna. Peale pühade wiis kumbgi poeg 2 muna kullasepale ja saiwad 600 rubla, nüüd oli neil kokku 728 rubla. Selle eest ostis hobuse, andis sada rubla ja weel mõned riided ja leiba 28 rubla eest. Kahelja päewa pärast müis ta 8 muna ära ja sai 1200 rubla, endise summaga kokku 1800 rubla. Kuuteistkümmne päewa pärast müis ta 16 muna, nõnda et wana summaga kokku 4020 oli, siis wiis ta 32 muna ja sai ülepea raha 6060 rubla. Nüüd läks Kaarel linna, ostis sinna omale maja ja poe, maksis selle eest 5000 rubla. 1060 rubla jäi üle ja part munes iga päew weel peale. Kaarel tegi puuri lae alla, kuhu part munes.

Yardi tapmine.

Kaarel oli linna elama asunud, ta mõtles Reinwalteri hea tegude peale, kes talle esimesel pühapäeval kaup oli müünud ja wõttis teda omale poodi selliks. Reinwalter oli üks waene pois. Isa ja ema oliwad tall ta kahelksandama aasta aja wanuses ära surnud, seepärast oli tal hea meel selle üle, et Kaarel tema peale halastas ja teda kauplejaks

poodi mõttis. Esimest kord poe uksest fisse astudes laulis ta:

„Oh rikas Jumal heldusest,
Kes sa mind maest last
Küid aitad üles häda seest.
Sa hoiad kurja ilma eest.“

Reinwalter hakkas nüüd Kaarli poes lahke meelega kaupa müüma, nõnda et kaup üle linna jooksis. Kolm aastad oli seft ajast mööda läinud, kui Kaarel linnas kauplema hakkas, siis andsid teised kaupmehed Kaarlile nõu, kui ühe rika kaupmehele, et ta omale nime läheks otsima. Kaarel arwas selle nõu hea olema, ja läks. Naisi jumalaga jättes maanitses ta teda oma elu ette waadata, et pat ega kurat seda ei riku.

Kuus kuud oli jo seft mööda, kui Kaarel oli ära läinud, siis sündisid kodu imelikud juhtumised. Naine hakkas üht kapteini armastama ja unustas oma mehe koguni ära. Üks kord juhtus kaptein sinna kambri minema, kus part lae all puuris oli; kapteini nähes sapputas part tiimu, aga tema tiima all oli lugeda üks kiri nõnda:

„Kes minu pea sööb, see saab kuningaks, aga kes minu südame ja tiivad sööb, see sülitab kulda ja mõistab läbi kolme seina kõikide mõtted.“ Reid sõnu lugedes ehmatas kaptein: „Oh! Oh! Kui ma need kolm kõik omale saaksin — kuidas saaks part ära tappa, siis oleks ma õnnelik mees.“

Pardi-kambriſt tупpa аstudes ütles kaptein:
„Armas Annafene! Tapame ſelle pardi ära ja
ſööme ära.“ „Si tea kaſ tohib“ ütles Anna,
„tuleb peremees kodu, miſ ta ſiis mulle ütles,
kui näeb, et parti enam ei ole.“ „Ütle, et on
ſurnud“, ütles kaptein. Sellega andis naene järele
ja tapſiwad pardi ära lõuna praeks.

Kaptein rõemustas, et nõu oli heaſti forda
läinud; naine aga ei teadnud midagi, et miſ-
pärast kaptein pardi laſkis ära tappa.

Aga „inimene mõtleb, Sumal juhib.“ Lõuna
ajal tuliwad pojad Jaan ja Süri kooliſt kodu,
küſiwad kõõgi tüdrufu käeſt, kaſ lõunaks praadi
ſaab. „Tah ahjus on, warſti ſaab walmis“, oli
kõõgi tüdrufu waſtuſ. Süri läks ahju ſuu ette,
tõmbas peldi eeſt ära, kiſkuſ prae panni ahjuſt
wälja, wõtab pea, Jaan aga ſüdamе ja tiiwad,
ja ſööwad ära.

Tüdruf wiis ülejäanud liha panniga lauale.
Kaptein tuli ſööma ja ütles: „Mis ſee tähendab,
praad on ju rifutud.“ „See põle minu ſüi, emanda
pojad tuliwad kooliſt kodu, wõtſiwad pea, ſüdamе
ja tiiwad ära.“ Tuliſt wiha täis hakkas kaptein
ſööma ja mõtleſ: „Dot! oot! Ma tahan teid ära
tappa, et ma iſka ſüdamе, pea ja tiiwad kätte ſaan.“

Aga Jaan mõiſtiſ kapteini mõtted ja ütles
oma wennale: „Kuule Süri, meid tahetakſe ära
tappa, peame nõu kuidas ära peafeme“, ſelle peale

sülitas ta ju kulda. Pärast sööma ütles kaptein perenaisele: „Armas Annake! Tapame need poisid ära, sest nad on täied kelmid ja koerad, nendega ei või enam elada.“ „Ei tea kas sünnib seda teha, peremees tuleb kodu ja küsib kobe, et kus part ja kus mu pojad on“, ütles Anna. „Kas see ka suurem kunst; ütle et nad on surinud ja maha maetud“, kostis kaptein, „aga nendega elada ole pooles pörgus.“

„Noo — olgu peale“, ütles Anna ja andis kofale käsku, poegi ära tappa ja homme lõunaks ära praadida.

Koera praad.

Magu iga hommiku, tahtsiwad ka teisel hommikul pojad kooli minna, aga kof tuli neile ukse peale wastu ja ütles: „Mind on kästnud teid ära tappa, seepärast peate nüüd surema.“ „Armas kof“, palusid poisid, „mis sa sest saad et meid ära tappad, õues on „wooster“ tappa see neile ära.“ „Mis siis saab, kui õhtu koju tulete?“ „Ei sa meid enam näe“, ütles Saan. „Ma ei taha, et nad ka koeraks jääwad“, rääkis Saan edasi, „seepärast leika koera süda seest wälja. Laua peale praadi wiies tee ennast komistama ja lase süda maha kukkuda; kass laua all sööb ta ära!“

Koht tegi nõnda kuidas õpetadi. Praes koera ära, praadi laua peale kandes komistas koht — süda kulus ja kass läks temaga nurka. Sööma ajal mõtles Anna, et nüüd söön oma poegade liha, aga et ei teadnudgi, et see koera liha oli. Nõnda läks jälle kapteini kuri nõu nurja. Pärast sööma pidasid nad nõu, et laseme waltis puusärgid teha ja matame neid kombe pärast maha, muidu küsib igaüks, et kus nad on; pealegi Reinwalter paneb kohe tähele ja küsib, kuhu pojad jäenud. Kuida mõeldud, nõnda tehtud. Torebad puusärgid maeti maha ja kõik mõtlesid, et Jaan ja Süri surnud oliwad.

Kuus kuud oli ju sest ajast mööda, kui see kõik nõnda sündinud oli. Seitsemenda kuu algul tuli Kaarel Ruuben kodu; oma naist Annad terwitades küsis ta kohe: „Kus mu armsad pojad on, et nad wastu ei jookse?“ „Nad on surnud!“ ütles Anna. Ohmatades küsis Kaarel, et kuidas nad nii äkitselt suriwad, ja mis haigus neil siis oli? „Süri suri willi, Jaan südame walusse!“ ohkas naine. „Milla! Milla!“ kisendas Kaarel. „Süa seitsemes kuu on käes, sest ajast tagasi.“

Kaarel jooksis poodi ja kisendas waljuste, „Reinwalter! Tule seie! Kas sa nägid milla ja kuida moodi mu pojad suriwad!“ „Milla wiisil ehk kuida moodi nad suriwad, ei tea ma, armas peremees, sugugi rääkida; ühel lõuna ajal nägin ma neid ja pärast enam maiku. Wiimaks weel nägin, et

puusärgid wiidi lakeeritud ja õbe tillid tilgendasimad küljes, furnu aeda. Muud ei tea ma midagi.

Rahutu ja walust waematud südamega tõusis Kaarel oma istmelt ülesse ja tõttas kambri waatama, mis part teeb. Sabe kipsis, waatab ta pesasse, aga seal põle parti enam näha, ta läks Anna käest küsima: „Kuule! Kus see part on?“ „Nää — siin woodi all.“ Kaarel wõtis asja woodi alt ja ütles: „Mis karwa-sõs see on! Mina tina, tina pant; kofku julanud woodi alla. Wist see part oli wana kuri muri“ ja jäigi kõik uskuma, mis naine talle ette luiskas.

Zaan ja Jüri.

Zätame Kaarli oma kurwastuse juure ja lähme poegi waatama, kuhu need said, kui kodunt ära läksiwad. Kuu aega mööda maad reifides juhtusid nemad ühte linna. Seal linnas ei olnud kuningad, waid kuninga tütar walitses kadunud isa riiki.

Seal linnas oli see mood: Igaiks, kes seal käis, pidi kangi alt läbi minema; ka Zaan ja Jüri tegiwad seda, aga kangi all seisis kaks küünla kasti, soldat seisis püssiga juures ja ütles: „Siit ei saa keegi muidu sisse, kui peab üks küünal ostma.“ Zaan ütles: „Armas isand, meil ei ole raha mitte koppikadgi.“ „Kui teil ei ole, siis ma

laenan“, ütles soldat ja laenas kummalegi 2 koppikad, ööldes: „Nüüd pange küünal püsti, teine parema, teine pahema pihusse, ja pange tähele: Siin on kaks kasti, teine meesterahwa, teine naesterahwa kast, kes naesterahwa kastist wõt- tab, see peab pahema, kes meesterahwa, see peab parema käega wõtma ja need küünlad põlema pa- nema; kumma küünal pihus põlema hakkab, see saab seie linna kuningaks.

„Waata lusti
Rõõmu püsti.“

Jüri küünal hakkas käes põlema. Seda nähes löi soldat plaudi kasti kaane finni ja läks kuninga tütre juure, ööldes: „Waata, siin on sinu peigmees, tema küünal on põlema hakkanud, mis kaua aega on ootanud, sinu isa tõutamise järele.“ Neid sõnu rääkides, saatis ta kirja ruttu õppetaja juure, et see tuleb ja neid paari laulatab, sest muidu ei wõi- nud nemad mitte jalutada, ega mujutada. Ilma aja wiitmata läks õppeja kuninga paleesse, kuninga tüttar jooksis talle vastu ja ütles: „Palun armas õpetaja herra meid laulatada, sest ma ei tohi tun- niks ajaks endid nõnda jätta, pärast ehk lähme pattu tee peale.“

Õpetaja kuulis kuninga tütre palwet ja lau- latas neid paari; nüüd said suured uhked pulmad kaks nädalad peetud. Kõik linna rahwas olid rõõmu täis, et kuninga tüttar oli mehele saanud ja see

läbi neile üks kindel walitseja jäänud. Kuid oli Süri õnnega koos, sest ta oli selle linna kuningas. Pärast pulme ütles Saan: „Waata wend, meie oleme surmast peasnud, sull on hea põli, aga ma ütlen sulle: wangisid ei peasull mitte olema; kui on suure süi tegia, hukka tema ära, aga kui on mõni wähe süid teinud, siis anna nuhtlust ja saada minema.“ Nende sõnadega oma wenda maanitsedes, jätis ta teda jumalaga ja säädis omad sammud lõuna Euroopa maale Agoluse linna. Seal linnas oli ka üks kuninga tüttar walitsejaks, ja kes teda tahtis omale saada, see pidi kolm aastad oma kulu peal kuningriiki ülewel pidama. Saan läks wanema kindrali juure ja lubas oma kulu peal riigi ülewel pidada, kui kuninga tütar temale antakse. Raup sai tehtud ja Saan pidas oma kulu peal paremine weel kui enne, kolm aastad riiki ülewel. Kindralid ja riigi ammetnikud mõtlesid: see on üks imelik asi, et paljas poisimees terwe riigi ülewel peab oma kuluga. Neg sai täis, aga kuninga tüttar Sohwiidu hakkas wäga muretsema ja kaebas kindralitele, et ei tea kust soost see mees on, ta kuulab igalt poolt järele, aga ei saanud midagi teada. Wiimaks tuli üks nõid tema juure ja ütles: „Mis teie nõnda muretsete, mässu mulle, ma tean selle noore mehe wastu panna ja annan selle tarkuse sinule.“

Kuninga tüttar oli rõõmus selle kuulituse

üle ja maksis seda, mis nõid tahtis. Kohe hakkas nõid ammetisse. Ta laskis sauna ahju ära kütta, viis Saani sauna, Sohwiidu, tema pruut wihtles teda kange leilkga ja wiimaks andis sooja wet juua, aga — sellega minestas Saan ära, hakkas offele ja offendas kaks liha tüki oma seeft wälja. „Noh Sohwiidu“, ütles nõid, „sööge need liha tükid oma sisse, siis on teil Saani tarkus käes.“ Sohwiidu söi ja — waata imet, ta sülitas kulda.

Saan oli omast tarkusest koguni lahti, pealegi andis kuninga tüttar kohe polgu soldatitele käsku, Saani linnast wälja ajada, aga et Saan hea mees oli, andsiwad soldatid talle armu ja ta läks ilma nende ajamata linnast ära ja tahtis jälle oma wenna Süri juure tagasi minna.

Seitse wersta linnast ära jõudes nägi Saan kolm wenda riidlema ja karmu pidi kiskuma, ta läks nende juure ja ütles: „Mis teie siin riidlete?“ „Meie riidleme isa wara pärast“, ütlesid wennad, „selle piitsa, kepi ja pötku pärast.“ „Mina teen teile õigust“, ütles Saan. „Piits saab sulle, kepp sulle, pötku sulle.“ „Si mitte, need kolm käiwad kõik kofku“, ütlesid wennad. „Kui keegi selle piitsa wõtab ja pötku sisse istub, siis wõib sõita kuhu aga ise tahab, on sull sõites jänu, ehk kõht tühjaks läinud, siis löö selle keppiga wastu wee tõrt, siis on see wiimaks saa-

nud, ehk ütled, olgu ta õlu, siis on õlu, ehk mets, siis on mets, ehk maja, siis on maja; kõik mis lüües iial tahad, see tuleb ühe ainsama löögiga. Nüüd oli Jaanil tarkus käes, mis ta pidi tegema, ta küsis: „Kas on teil üks püüs laengus?“ Wanem wend ütles: „Kodu on meil küll kuuliga laengus, aga mitte siin.“ Et kodu kaugel ei olnud jooksis noorem wend, tõi püüsi ja andis Jaani kätte. Jaan wõttis püüsi kätte ja ütles: „Mina lasen senna puu sisse selle kuuli, kes kõige enne ta sealt ära toob, see saab selle waranduse omale.“ Puff! Pauk käis ja wennad jooksiwad kuuli puu seest ära tooma, mis 200 sammuga kaugel oli.

Ilma aja wiitmata istus Jaan põtku sisse, lõi piitsaga külle peale ja sõitis tuhat nelja Ago-buse linna tagasi. Sõja utšina platsi peale lõi ta kappiga suure metsa ja kuninga maja ette ühe määramata suure palee ja väga kena rohu-aialusti sõidus teedega, kus ta ise tuhat nelja põtkuga edasi ja tagasi kihutas.

Wana kindral jooksis ilma mütsita waatama, et kes seal nii ime wiisil sõidab ilma hobusetä, aga Jaan wõttis kindrali kinni ja andis talle hea kere-täie. Südametäiega läks kindral kodu ja käskis kaks polku soldatid minna ja Jaani linnast wälja peksta. Sulk soldatid läksid Jaani poole, aga Jaan lõi kappiga wastu wee tõrt, see sai wiinaks, ta andis soldatitele seda juua, nii et kõik purju

jäiwad, siis peffis üffi päini nad kōit minema. Seda nähes mõtles kindral: Kas põle hull, üks ainus mees peffab kaks polku soldatid ära. Jaan istus jälle pōtkusse ja sõitis mööda rohu aeda kōige rahwa imestuseks ilma hobusetä. Seda nähes palus noor kuningas tüttar ka ennast sõidule; Jaan kuulis tema palwet ja sõitsid kahelkõde kolm korda ümber rohu-aia, wiimaks lõi Jaan kepiga pōtku külje peale ja sõitis suurde raba soosse, sinna jäi seisma. Pōtkust wälja astudes lõi keppiga oma pruudi, see on: noore kuningas tütre Sohwiidu selga, ja tast jäi must mära järele. Jaan istus mära selga, sõitis mööda sood edasi, et walged wahu tükid märal taga, kummi ühe jõe äärde. „Too siit!“ ütles Jaan. Must jõi, ja offendas selle peale kaks liha tükki wälja. Jaan sõi need ära; tal oli jälle kulla sülitamine selge. Nüüd lõi ta jälle kepiga mööda mära kōhtu ja tast sai jälle endine armas pruut Sohwiidu. „Waata armas Sohwiidu, mis sina enne minuga tegid, teen mina nüüd sinuga. Sohwiidu sai nüüd aru, et see tema endine Jaan oli, sest senni ajani ei teadnud tema weel diete, et kes see oli, kes temaga nõnda ime-likult sõitis.

Jaan rääkis edasi: „Kus sa nüüd peased minu käest, et mulle ei tule, tahad sa endise kanguse sisse jända, siis jättan sind mustaks märaks.“ Seda kuuldes ehmatas Sohwiidu ja ütles: „Hea mee-

lega ma tulen sulle lähme koha õppetaja juure kihilusele.“ Saan ütles: „Sõidame enne minu wenda Süri waatama, siis pärast teeme rõõmsad pulmad. Nõnda kuidagi ööldud, nõnda tehtud. Saan sõitis oma noore armukesega Gestimaale, sinna linna, kus wend Süri kuningaks oli. Linna ligidal olewa kõrtsi reie alla pani põtku ja kuulas, kas kuningal wangisid on; sai ta kuulda, et wangisid küllalt olla, siis mõtles ta kena tüki wälja, kuida wangisid lahti lasta.

Kõrtsist wälja tulles lõi Saan oma noore armukesele kepiga mööda selga ja taast sai jälle must mära, nüüd istus Saan mära selga, aga tagurpidi, wõttis jaba pihku ja sõitis kuninga maja ette. Seda imet tegu nähes ütles kuningas teenritele: „Minge wõtke ta kinni ja wiige wangi hoonesse, mära pange talli, kaerad ja heinad ette.“ Teenrid täitsiwad kuninga käsku, aga oh imet! Mära ei söönud kaeru ega heinu. Tallipois läks kaebas kuningale, et mära ei söö heinu ega kaeru. Kuningas ütles: mine küsi selle mehe käest wangi tornis, mis see hobune sööb. „See hobune sööb sedasama, mis kuningas sööb“, ütles Saan. Kuninga südaa tõusis seda kuuldes täis ja tõutas homme Saani ära tappa, jättis teda wangi ja ta hobuse talli. Öhtu küsis Saan teiste wangide käest: „Kas teil wet on?“ Jah wet on meil küllalt kõõgis, fuur tõrs täis, oli wangide wastus.

Zaan läks kööki, lõi keppiga vastu tórt, see sai tohe wiinaks. „Tulge mehed ja jooge kes tahab.“ Mehed punnifid ennast wiina täis. „Kas teie tahate lahti saada“, küsis Zaan. „Wäga hea meelega“, wastasivad wangid ühest suust. Zaan lõi nüüd keppiga vastu wangi hoone müüri, see langes maha ja wangid läksiwad kõik wälja, Zaan jäi ülfli päini lagund wangi hoonesse kunni hommikuni. Hommiku tuli wahi soldat püßfiga ja kóhtu teender mõegaga wangi hoonesse, ja sundisid Zaani kuninga majasse tulema. „Ütle fina lujus mulle, kuidas mõib sinu hobune seda süia, mis mina söön?“ küsis kuningas. „Kui sa seda ei usu, siis too hobune tuppja ja sa saad warsti seda näha“, ütles Zaan. Hobune toodi tuppja.

Zaan lõi keppiga mõõda kuninga proua selga ja sest jäi ta must mära. Kuningas ehmatas lumi walgeks seda nähes. Waata armas wend, eks sull ole niisamasugune mära kui mulgi. Nüüd wast sai Süri aru, et see tema wend oli, ta hakkas teda paluma, et tema proua lahti laseks ja lubas 100 naela kulda maksta. „Mina sinu sita kulda ei taha, mull on omal palju enam kulda kui sull.“ „Armas wend lase mu proua lahti!“ palus kuningas edasi. Süri palwet kuuldes lõi Zaan keppiga mõlema märadele kõhu alla, teisest sai proua, teisest preili. „Waata wend, mull on ilusam kui sinul, eks nüüd söö minu mära seda, mis fina sööd,

See ei ole mitte mära, waid see on minu pruut.“ Seda kuuldes ja nähes langes Jüri oma wenna kaela ja palus temalt andeks, et teda ilma süita oli wangi pannud. Saan ütles: „Armas wend! mäletad weel, kui ma sinu juurest ära läksin, siis ütlesin, et sull wangiõid ei pea olema, sellepärast et meie õnnelikult ära peasime, kui ema meid tabatis tappa, ja nüid tulen mina sind pulma kutsuma, paned sa minu wangi torni ja mu pruudi talli!“ —

„Unusta kõik seda, armas wend, mis ma sulle olen teinud, hea meelega tahan ma praegu su pulma tulla ja ka pulma kraami tuua niipalju kui tahad!“ palus Jüri.

„Ei taha mina sinu käest kraami ei midagi, sest ma olen niisama kuningas kui sina, ja eks sa seda tea, et mina sülitän kulda sest saadik kui pardi südame ära sõin, nüid põle muud kui lähme.“

„Kuidas pean ma jala tulema?“ wastas Jüri. „See on sinule trahwiks!“ kostis Saan ja läksiwad kunni kõrtsi reie alla, kuhu pötku oli jätnud, sealt tõmbas Saan pötku wälja, istusiwad neljakesste: Jüri ja tema proua ja Saan oma pruudiga ja sõitsiwad Agobuse linna.

Wangi tornis.

Pulma päew sai wälja kuulunud ja kõik linn walmistas ennast kuninga pulma wastu. Saan ütles oma wennale: „Lähme toome oma wana isa ka pulma.“ Nad istusiwad pötkusse, Saan löi wastu pötku külge ööldes: „wii meid wana isa majasse;“ see sõitis seesolejatega wana isa majasse. Pötku paniwad jälle kõrtsi reie alla ja läksiwad ise isa majasse. Suppa astudes ütles Saan Sürile: „Kra fina räägi midagi, lase ma üffi räägin.“ „Tere õhtust wana herra!“ ütles Saan.

„Tere jumalime! Soowite ehk noored mehed ka istuda?“

„Täname wäga, austatud herra! Meie palume, kas wõite öömaja anda?“

„Kust teie siis tulete ja kuhu te' lähete?“

„Meie oleme ühed reisi sellid“, kostis Saan.

„Minu juures wõite küll ööd olla, rääkis wana isa. „Kust teie siis olete?“

„Meie oleme lõuna Euroopa maalt.“

„Kus sa oled sündinud?“ küsis isa.

„Meie oleme Gestimaal sündinud.“

„Mis niuke jutt! Mis niuke jutt!“

„Saa, jaa, õige isakene! meie oleme seal ka täind, kus part kuld mune munes, ja oleme seda

ka näinud, kus ühel isal kaks poega oli, teine Jüri teine Saan."

Neid sõnu kuuldes käis wana isal wärin üle ihu ja isi mõtles: „just minul olid niisugused pojad. — Oh peaks ma neid weel nägema!"

„Mina olen ka sinu poegi näind", ütles Saan.

„Kust sina neid näinud oled? nad on ju furnud! Millal sa nägid neid?"

„Täna õhtu!"

„Kus kohal nad olivad?"

„Siin samas linnas."

„Kuidas see wõib wõimalik olla, nad on ju furnud? Oh sa kallid aeg! Täna õhtu nägite minu furnud poegi.

„Ega nad weel furnud küll ei ole", ütles Saan.

Nüüd hakkas ema süda sees wärisema, et tema kuri tegu just praegust wälja tuleb.

Saan ütles: „Neid taheti tappa, aga nad said põgenema."

Nüüd ehmatas kaptein ära ja tahtis wälja joosta, aga Saan kargas ukse peale wastu ja ütles:

„Seisa siin, sa kurjategija!" Sina miuu hinge sõõja! Sa petsid minu ema ära, tahtsid meid ära tappa ja ära süia, aga sa sõid koera liha meie eest. Oleks ma tahtnud, siis oleksid sa koeraks jäenud, aga kaks sõi koera südame ära, mis kofk

meelega maha pillas. Seda kõik õppetasin ma kofka nõnda teha ja isi põgenesime ära."

"Nüüd on meie patu töö väljas!" õhtas ema.

"Armas isa! ütles Jaan, nüüd tuln sind oma pulma kutsuma. Seda nähes ja kuuldes langes isa poegade kaela ja hakkas rõõmu pärast nutma, öölde: "Nüüd tahan ma surra rõõmuga, et ma weel oma poegi olen liha filmaga näha saanud, keda ma kaua aega taga leinasin.

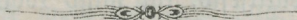
Anna, sa pead surema! Sa pead wangi minema oma häbemata tegude pärast, ja sinuga ühes su liiderlik kaptein, keda sa liha himude pärast omale ära walitsesid, kui mind kodu ei olnud.

Kohe sellsamal filmapilgul lastis Kaarel soldatid sinna tulla, Anna ja kapteini käed selja tahta kinni siduda ja wangi hoonesse wiia, kus nad oma palka kurja teu eest pidid ootama.

Hommiku kogus isa kõik oma kraami kofku, kutsus Reinwalteri oma juure ja ütles: "Sulle kingin ma kõik oma waranduse, selle poe, õbeda ja kulla kõige täiega, sest et sa üks waene, aga hea laps oled olnud. Reinwalter tänas südamest, langes põlwili maha ja andis wana isa jalgadele suud ja üles tõustes ütles ta: "Küll mõib Jumal ka waele lapse rikkaks ja õnnelikuks teha."

"Ela heaste ja wõta omale naene! Jumal õnnistagu sind!" ütles wana isa ja sõitsid kolmekeste põtkuga Jaani pulma.

Sohwiidu linna jõudes rõemustasivad kofku tulnud pulmalised, kõige enam peigmehe tagaſt tulemiſe üle, feſt et nad ei teadnud, kuhu Zaan ja Süri oliwad läinud. Pulmad ſaid ſuure luſti pidu ja tantſuga ära peetud, nii et kümme werſta pilli ja laulu heal kuulda oli. Pulma aeg keſtis kolm nädalad. Nüüd elas iſa kuninglikus majas oma poja juures ja nad elawad praegu weel, kui ſurm ei ole neid ära foriſtanud.

Tähendamise sõna.

Siiriamaal, mis põhja ja homiku pool Kananimaad on, käis üks mees möda maanteed ja vedas üht kamelit oheliku otsas enese taga. Üffiste hafas kamel noorskama ja jalgega tampides mehe peale käima, ja nii hulluste, et meheke hirmuga ühe kuiwa, sügawa kaewu sisse puges, sest muidu oleks ta puruks ja sulbiks tallatud. Kaewu sees ei kukunud tema aga mitte põhja, waid jäi wiljapuu wõsade külge, mis kaewu müüri wahelt wälja kaswasid, rippafile kõlkuma. Mehe häda oli rääkimata suur: sest waatas ta ülespidi, seal wahtis kuri kameli pea tema järele ja oli ligi kätte saamas; waatas ta allapidi, seal ajas üks suur madu lõugu laiali ja ootas, millal ta wõsa küljest pidi maha kukuma, tema õnneks; waatas ta enese kõrwa, siis pidi ta waene omaks ehmatuseks nägema, kuidas sügawas müüri pragude wahel kaks hiiri, teine must, teine walge, nende wõsa juurte kallal närisid, kelle külges tema rippus. Teine teineford närisid hiirid wõsa juuri, ja kaapisid sedagi natukest mulda juurte ümbert ära, ja kui mulla ja müüri tükkid kaewu põhja kukusid, waatas madu igaford hiilgawa filmadega ülespoole ja ootas, millal mees kõige wõsaga tema roaks pidi langema. Kuidagi wiisi ei olnud waesel mehel enam ärapeasmist

loota, waid surm oli filmaga näha. Nõnda elu ja surma wahel kõlkudes, nägi mees wiimaks, et üks neist wõsa okstest, kus peal ta kõlkus, täis wäga magusaid marju oli, mis suure kobara kaupa oksa allapidi wedasid. Silmapilk unustas mees kamelit, madu ja hiired ära, ja hakkas käppuga marju suhu ajama. Ta laskis kamelit ülewelt wahtida, madu alt waritseda ja hiired kõrwaft närvida ja oli rõemus, et nii magusaid marju oli leidnud; jah, ta oli õige tänulik weel selle eest, mis käes oli, ja unustas seda, mis pärast tuli, foguni ära.

„No kes see jöle mees kül pidi olema — küsid sina, külawader — kes nõnda surma filma waadates ühe peutäie marjade pärast surma hirmu wõis unustada?“ — Armas wader, neid on enne sind palju olnud, saab pärast sind ka palju olema; aga seekord oled sina ise see jöle mees. — See tähendus on nõnda: See madu, mis kaemu põhjas ootab, on surm; kamel, selle eest mees põgenes, on elu ahastus ja wiletsus, hirm ja kartus; surma ja elu wahel on sinu maapealsed päewad, nagu haljas oks kaemu rakkete külges. Nende kahe hiiri nimi, kes sinu elu-wõsa juuri närivad ja ikka wähendawad, on öö ning päew. Must hiir sööb õhtust homikuni, walge homikust õhtuni, ja iga päew lähed samm sammult surma wastu. — Aga kesket seda häda, on magusaid

marju leida, ja need marjad on maailma lust ja rõem, aau ja rikkus, lihahimu, filmahimu, elukõr- kus. Nende pärast unustad sa madu ja kamelit, kui ka hiired, ööd ja päewa, ära, et sa aga hästi palju marju saaksid, see on: nõnda elada, kuidas kuri liha ja veri tahab. — Mina arwan, seda tähendamise sõna võiksid sa küll meeles pidada!

Neiu hallikal.

Sitsmas orus, puude wilus,
Istus neiu hallikal;
Baatas, kuidas weši uhkas
Maa seest wälja wulinal.

Ahastus ja walu täitis
Tema südant armuta; —
Külma wette sõrme kastis,
Tilkutas siis rinnala.

„Minu põues leekiw pala
Mässab ilma otsata:
Tähe hallik oma weega
Tahuta mu südant ka!“

„Oh kord oli ka see süda
Selge kui see hallikas,
Ei ta tundnud walu, häda,
Weel ses hörnas nooruses.“

„Waga lapseline tundmus
Ehtis teda õhinal;
Ragu hallik, selge puhas,
Tulksus ta mu rinna all.“

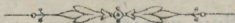

„Aga hiljem ilmus peigmees;
Peigmees, puhas nii kui tuld;
Südamesse mulle süitas
Lõkendavad elu tuld.“

„Süda alles leegib läikes. —
Peigmeest kattis jahe muld.
Jahe hallik, maa seeft tulles,
Jahuta mu valu tuld.“

Elu õitsem neiü nõnda
Õhtas, kaebas südamest;
Hallik, ei ta kuulnud seda,
Ei ta lausnud sõnakest.

Lema hõbe laened taja
Beer'fid mulla südamest,
Kadusivad orgu, õitsem,
Dite alla tasakest.

Ar 882
Kuidas

Siind 8 kop.